

POSTANOWIENIE

Dnia 25 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kuryło

w sprawie z wniosku J. M.
przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
z udziałem zainteresowanej K. M.
o ustalenie istnienia obowiązku ubezpieczenia społecznego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 25 maja 2021 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 3 grudnia 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 3 grudnia 2019 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w O. z dnia 25 czerwca 2019 r. i oddalił odwołanie J. M. od decyzji Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 16 stycznia 2019 r., uchylającej w stosunku do J. M.: decyzję ostateczną z dnia 22 lutego 2001 r. w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w całości; postanowienie z dnia 15 lutego 2002 r. o kontynuowaniu ubezpieczenia społecznego rolników; decyzję z dnia 21 lipca 2004 r. o zmianie warunków opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników za osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą w całości; decyzję z dnia 17 września 2004 r. o zmianie warunków podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą w całości i decyzję z dnia 20

października 2009 r. o zmianie warunków opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą w całości.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku odwołujący się podniósł zarzut naruszenia: 1) art. 59 ust. 3, art. 36 i art. 52 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 299, poz. 303 ze zm.) w konsekwencji niewłaściwej interpretacji i zastosowania przepisu art. 83a ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 266, poz. 321 ze zm.) w związku z art. 2, art. 64 ust. 2, art. 67 ust. 1 Konstytucji RP oraz w związku art. 1 protokołu Nr 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. i stwierdzenie uprawnienia do wzruszenia, tj. uchylenia ostatecznych i prawomocnych decyzji. Szczególnie w sytuacji, gdy nie zachodzą przesłanki do tego, gdyż okoliczności, na które organ się powołuje, nie są nowe i nawet jeśli nie były znane organowi, to winę za to ponosi on sam, gdyż nie przeprowadził w dostatecznym zakresie postępowania wyjaśniającego. Ponadto zaniechał efektywnego pouczenia o prawach i obowiązkach. Co więcej, powoduje to w przypadku prowadzonej działalności gospodarczej konieczność uiszczenia składek w systemie powszechnym, gdyż decyzja Prezesa KRUS uznawana jest za swojego rodzaju prejudykat dla ZUS. Powodując także sytuację zaistnienia luki w stażu ubezpieczeniowym (art. 67 ust. 1 Konstytucji RP), gdyż niemożliwym jest opłacenie składek przedawnionych albo konieczność ponownego, czyli dwukrotnego ich opłacenia. Stąd, z uwagi na daleko idące skutki, jest to skutek nieproporcjonalny, który nie powinien zaistnieć w demokratycznym państwie prawa (art. 2 Konstytucji RP). A zapłacone składki jako przedawnione nie zostają zwrócone; 2) art. 146 § 1 KPA w zw. art. 145 § 1 pkt 1 KPA oraz w związku art. 83 a ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, ustalając, że uchylenie decyzji po upływie 5 lat od wydania jest możliwe, a nie zaistniały ku temu przesłanki, w tym nie doszło do zatajenia prowadzenia działalności i podlegania ubezpieczeniu w ZUS, co jest skarżącemu bezpodstawnie przypisywane.

Wskazując na powyższe zarzuty, odwołujący się wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...); ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, przez zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenia apelacji, a przez to stwierdzenie braku podstaw do uchylenia decyzji w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu rolniczemu w KRUS oraz zasądzenie kosztów postępowania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne: "czy dopuszczalna jest zmiana lub uchylenie decyzji potwierdzającej podleganie ubezpieczeniom społecznym w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i ustalenie w drodze decyzji Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego niepodlegania ubezpieczeniom społecznym za okres, w którym zapłacone już składki uległy przedawnieniu, stąd nie podlegają zwrotowi?".

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie

okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Ustawodawca konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) oraz obowiązek przedstawienia wniosku przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Strona wnosząca skargę kasacyjną, zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c. określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej,

powinna sformułować w niej wniosek o przyjęcie do rozpoznania wraz ze stosownym uzasadnieniem. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty prawne świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozpatrzenie przyczyni się do rozwoju prawa i jurysprudencji i będzie miało znaczenie nie tylko do oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także przy rozstrzyganiu innych podobnych spraw. Zagadnienie to musi przy tym rzeczywiście występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega badaniu w postępowaniu kasacyjnym. Realizacja wskazanej wyżej przesłanki nie polega jedynie na sformułowaniu problemu prawnego bazującego na przepisach wskazanych w podstawie skargi kasacyjnej. Konieczne jest przedstawienie odpowiedniego wyводу jurydycznego, wykazującego nie tylko zasadność preferowanego przez skarżącego sposobu rozstrzygnięcia zagadnienia, ale także wadliwość rozwiązania postawionego problemu przez sąd drugiej instancji przy wykorzystaniu zapatrywań prawnych wyrażonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, opartych na poczynionych w sprawie jednoznacznych i stabilnych ustaleniach faktycznych, wiążących Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Skarżący ma w tym zakresie obowiązek wywiedzenia i uzasadnienia występującego w sprawie problemu prawnego w sposób zbliżony do tego, jaki przyjęty jest przy przedstawieniu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, niepublikowane). Samo zaś zagadnienie prawne, w formie pytania sformułowanego w taki sposób, by możliwe było rozstrzygnięcie stawianych przez skarżącego wątpliwości, musi w swej treści zawierać odwołanie do przepisu lub przepisów prawa, na tle których takie zagadnienie powstaje i przedstawiać argumenty prowadzące do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione

zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem "prawnym" oraz czy jest to zagadnienie "istotne". Nie można przy tym zasadnie twierdzić, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy we wcześniejszym orzecznictwie wyraził swój pogląd w podnoszonej kwestii, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego zmianę (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 sierpnia 2014 r., I UK 64/14, niepublikowane, z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158 oraz z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51). Istotne jest, aby problem prawny, ujęty w skardze kasacyjnej, dotyczył kwestii decydującej o rozstrzygnięciu sprawy. Nie może być bowiem dla niej prawnie obojętny. Innymi słowy, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne tylko wtedy, kiedy wynik sprawy uzależniony jest od interpretacji przepisów przedstawionych we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 września 2005 r., I PK 98/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 243 i z dnia 29 czerwca 2001 r., I PKN 33/01, OSNP 2003 nr 9, poz. 228).

Mając na uwadze powyższe rozważania, należy stwierdzić, że skarżący nie wykazał istnienia powołanej przesłanki przedsądu. Przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pytanie nie stanowi w istocie prawidłowo sformułowanego zagadnienia prawnego. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jej autor nie wskazał – poza art. 2 i art. 64 Konstytucji RP oraz art. 1 protokołu Nr 1 EKPCz i PW – żadnych przepisów prawa, na bazie których sformułował owo zagadnienie, nie nawiązał do treści tych przepisów i nie wyjaśnił, w czym tkwi trudność w dekodowaniu zawartych w nich norm prawnych. Argumentów za istnieniem powołanej przesłanki przedsądu należałoby zatem poszukiwać w innych elementach konstrukcyjnych skargi, to jest w postawach kasacyjnych i ich uzasadnieniu. Nie jest to jednak rolą Sądu Najwyższego na etapie badania okoliczności przemawiających za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Ponadto, przyczyna uzasadniająca przyjęcie skargi do rozpoznania w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. dotyczyć musi kwestii prawnej pozostającej w

związku z rozstrzygnięciem sprawy i związanych z podstawą faktyczną rozstrzygnięciem.

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny wskazał, że zgodnie z art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Zakład Ubezpieczeń Społecznych (odpowiednio - Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego) - mimo wydania ostatecznej decyzji - może ponownie ustalić prawo lub zobowiązanie na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji przedłożono nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie. W przedmiotowej sprawie, zdaniem Sądu Apelacyjnego, J.M. nie spełnił warunków wynikających z art. 5a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników objęcia go rolniczym ubezpieczeniem społecznym. Skarżący zgłaszając się do ubezpieczenia społecznego rolników od dnia 1 lutego 2000 r. i składając oświadczenie o prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej od dnia 1 kwietnia 2001 r., zataił przed rolniczym organem rentowym nie tylko fakt wykonywania umowy zlecenia, ale również fakt prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej od 1979 r. (z przerwą od 24 stycznia do 5 lutego 2002 r.), a nie od 1 kwietnia 2001 r., jak wskazał w złożonym w KRUS oświadczeniu z 6 lutego 2002 r. Odwołujący się nie podał też, że od 15 lat jest radnym w gminie G. Tym samym skarżący niewątpliwie nie spełniał warunków do objęcia go rolniczym ubezpieczeniem społecznym na podstawie powołanego art. 5a ust. 1 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Według Sądu odwoławczego, objęcie J. M. ubezpieczeniem społecznym rolników nastąpiło z jego winy. Prowadząc równolegle działalność rolniczą i działalność gospodarczą, skarżący nie miał możliwości wyboru między ubezpieczeniem w ZUS i KRUS. Zgłaszając się do ubezpieczenia rolniczego, mimo właściwych pouczeń, nie podał prawdy. Stąd nie powinien korzystać z ochrony swoich praw. W tych okolicznościach, zdaniem Sądu drugiej instancji, ponowne ustalenie przez organ rentowy tytułu podlegania bądź niepodlegania ubezpieczeniu społecznemu, wynikającemu z ujawnienia istotnych okoliczności istniejących przed wydaniem wcześniejszej decyzji ostatecznej, skutkuje tym, że ponownie wydana, na podstawie art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu

społecznym rolników, deklaratoryjna decyzja o niepodleganiu rolniczemu tytułowi ubezpieczenia społecznego wywołuje skutek z mocą wsteczną - *ex tunc*.

Powyższy wyrok wpisuje się w wypracowaną przez judykaturę linię orzecniczą, zgodnie z którą art. 83a ust. 1 ustawy systemowej nie określa granic czasowych wydania decyzji w przedmiocie ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania stwierdzonego decyzją organu rentowego, co oznacza, że może ona być wydana w każdym czasie, jeżeli zostaną spełnione przesłanki wskazane w tym przepisie (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 kwietnia 2009 r., III UK 86/08, OSNP 2010 nr 21-22, poz. 268 oraz z dnia 9 marca 2011 r., III UK 86/10, LEX nr 818611). Podnoszona przez skarżącego kwestia obowiązku zapłaty składek do właściwego systemu ubezpieczeń społecznych (powszechnego lub rolniczego) i ich ewentualnego rozliczenia i zwrotu, nie rzutuje na prawidłowość decyzji organu rentowego w kwestii podlegania danej osoby ubezpieczeniom społecznym. Terminy przedawnienia żądania należności składkowych nie stanowią przeszkody w wydaniu decyzji ustalającej podleganie ubezpieczeniom społecznym, która – jak wskazano wyżej – może zapaść w każdym czasie.

Dokonana przez Sąd odwoławczy ocena okoliczności faktycznych i związana z tym wykładnia przepisów prawa (wyrażona w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku) mieszczą się w granicach uznania sędziowskiego. Zgodnie art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy związany jest zaś ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wobec niewykazania przez skarżącego powołanej przesłanki przedsądu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. postanowił jak w sentencji.